

УДК 781.7(477.8)

Ірина Клименко (Київ)

**ОПОЗИЦІЯ ЛОКАЛЬНИХ НАРОДНОМУЗИЧНИХ ТРАДИЦІЙ
НА ПОРУБІЖЖІ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ ТА СЕРЕДНЬОГО ПОГОРИННЯ
(за експедиціями 1984–2010 рр. до Зарічанського та Дубровицького районів Рівенської області)***

*Проблемна науково-дослідна лабораторія по вивченню народної музичної творчості (ЛЕК) НМАУ
ім. П. Чайковського. Тел.: 050 440 67 53, e-mail: klymenko_irynd@ukr.net*

* Уперше опубліковано у збірнику «Вісник Львівського університету». Серія Мистецтвознавство. 2013. – Вип. 13. – С. 115–130

Картосхеми див. в Атласі на стор. К20

Електронна публікація повного тексту: див. DVD-СМ4_43_Pogorynnia_Klym

[Резюме] На підставі системних польових обстежень сільської музики Прип'ятського Полісся у місці контакту східно- і західнополіської етнокультурних зон, що провела автор протягом 1984–2010 років, встановлено сусідство двох контрастних за типом організації народномузичних діалектів. Домінантними ознаками для їх визначення є комплекс обрядово-сезонних наспівів річного циклу (їх кількість та особливості будови) та структурні параметри мелодій весільного циклу. За цими ознаками вирізняються традиції Пінщини (Зарічанський район та прилеглі села, епіцентр традиції припадає на Пінський район Брестської області) та середнього Погориння (західна частина Дубровицького району) й Надстир'я (Володимиреччина). Пінська традиція строго відмежована від південних та східних сусідів пасмом паралельних різножанрових ізомел, тут практикується переважно мономелодичне оформлення усіх календарних сезонів з прикріпленням кількох десятків поетичних текстів до одного типового наспіву, весільний цикл Пінщини має моноладовий устрій (типово поліський терцевий обсяг мелодій з опорою на нижньому тоні). Мешканці сіл, розташованих навколо Дубровиці за течією Горині, володіють розмаїтим обрядовим репертуаром, особливо зимовим та весняним. Весільному обряду дубровицьких співаків також притаманна різнотипність – спостерігаються принаймні три ладові системи, дві з яких пов'язані з подільсько-волинськими традиціями. Ареали кожного з типових наспівів Погориння індивідуальні, що може свідчити про творення місцевого репертуару кількома хвилями різностадіальних міграційних нашарувань. Натомість паралелізм різножанрових ізомел Пінщини засвідчує про глибоку закоріненість місцевих традицій. Спостережено також особливості географії поширення веснянок: їх ареали мають власні обриси, які кардинально розходяться з ареалогією інших циклів (зокрема, жнивних, купальських, весільних).

Ключові слова: локальні народномузичні традиції, пісенні типи, ареалогія, веснянки, Західне Полісся, Пінщина, Погориння.

ОППОЗИЦИЯ ЛОКАЛЬНЫХ НАРОДНОМУЗЫКАЛЬНЫХ ТРАДИЦИЙ НА ПОРУБЕЖЬЕ ЗАПАДНОГО ПОЛЕСЬЯ И СРЕДНЕГО ПОГОРЫНЬЯ (по экспедициям Киевской консерватории 1984–2009 годов в Заречненский и Дубровицкий районы Ривенской области)

На основании системных полевых обследований сельской музыки Припятского Полесья в месте контакта восточно- и западнополесской этнокультурных зон, проводившихся автором в течение 1984–2010 годов, установлено соседство двух контрастных по типу организации народномызыкальных диалектов. Доминантными параметрами для их определения являются комплекс обрядово-сезонных напевов летнего цикла (их количество и особенности строения) и структурные параметры мелодий свадебного цикла. По этим признакам отличаются традиции Пинщины (Заречненский район и прилегающие села, эпицентр традиции находится в Пинском районе Брестской области), среднего Погорынья (западная часть Дубровицкого района) и Надстыр'я (Володимирецкий р-н). Пинская традиция строго отграничена от южных и восточных соседей пучком паралельных разножанровых изомел. Здесь практикуется преимущественно мономелодическое оформление всех календарных сезонов, прикрепление многочисленных (до нескольких десятков) поэтических текстов к типовым напевам. Свадебный цикл Пинщины имеет моноладовое устройство – это мелодии типично полесского терцового объема с опорой на нижнем тоне. Жители сел, расположенных вокруг Дубровицы по течению Горыни, владеют намного более разнообразным обрядовым репертуаром, особенно зимним и весенним. Свадебным песням дубровицких певцов также присуща разнотипность – здесь обнаружены минимум три ладовых системы, две из которых связаны с подольско-волинскими традициями. Ареалы каждого из типовых напевов Погорынья индивидуальны, что может говорить о формировании местного репертуара несколькими волнами разностадийных миграционных наслоений. В то же время параллелизм разножанровых изомел Пинщины свидетельствует о глубокой укорененности местных традиций. Отмечаются особенности географии распространения веснянок: их ареалы имеют собственные очертания, которые кардинально расходятся с ареалогией других циклов (в частности, жатвенных, купальских, свадебных).

Ключевые слова: локальные народномызыкальные традиции, песенные типы, ареалогия, веснянки, Западное Полесье, Пинщина, Погорынья

OPPOSITION OF LOCAL LOCAL FOLK MUSIC TRADITIONS ON THE EDGE WESTERN POLISSYA AND MIDDLE POHORYNNA (on expeditions of the Kiev Conservatory 1984-2009 Zarichne and Dubrovitsia districts of the Rivne region)

Based on field surveys of the system of rural music Polesie at the contact of East and West Polissya ethnocultural zones held by the author during the period 1984-2010, found the proximity of two contrasting type of organization narodnomuzychalnyh dialects. Dominant parameters for their definition are complex ritual and seasonal tunes year cycle (the number and characteristics of the building) and the structural parameters of tunes wedding cycle. These features are different traditions of Pynschyna (Zarichne district and surrounding villages, the epicenter is in the tradition of the Pinsk district, Brest region), medium Pogorynya (Western Dubrovitsia area) and Nadstyrya (Volodimirets district). Qing tradition strictly separated from the southern and eastern neighbors beam parallel izomel different genres. It is practiced mainly mono-melodic making all calendarseasons, attach multiple (up to several tens) of poetic texts to sample tunes. Weddingcycle Pinsk has monoladovoe device - it tunes typically polis'ky tertsovogo of relying on the lower tone. Residents of the villages of Dubrovitsia district, located around the river Horyn', know much more diverse repertoire of ritual, especially winter and spring. Wedding Song Dubrovitsia singers also inherent polytypic - found here at least three modal systems, two of which are related to Podillya and Volyn traditions. Ranges of each of the types of tunes Pogorynya individual, which may indicate the formation of local repertoire in several waves of migration raznostadialnyh layers. At the same time, the parallelism of different genres izomel Pynschyna indicates deep rooted local tradition. There have been particular geographical distribution of stoneflies: their areas have their own shapes, which differ radically from arealogy other cycles (including reapers, midsummer, wedding).

Key words: local folk music traditions, song types, arealogy, spring song, West Polissya, Pynschyna, Pohorynnya.

Нотні приклади (меломоделі –інваріанти)

коди

Ключові зимові мелотипи

1. $\text{♩}55;P45$

2. $\text{♩}55p3;P553$

3. $\text{♩}p4;44;p4$

4. $\text{♩}344^2$

Ключові весняні мелотипи

5. $\text{♩}44;P24$

6. $\text{♩}6^2$

7. $\text{♩}55;P45$

8. $\text{♩}33^2$

9. $\text{♩}6^2$

10. $\text{♩}6^2$

11. $\text{♩}33;45 =$
 $=V44;\{44\}\{44\}$
ПСТС*

12. $\text{♩}44;6^2;5 =$
 $=V55;6^2;7$
ПСТС*

13. $\text{♩}444$ ПСТС*

14. $\text{♩}44;P34 =$
 $=V66;P36$

*ПСТС – переритмізація семантично тотожних силабогруп

15. $\text{♩} \cdot 335^2 = V447^2$
 Ой Ва - си - лю, да Ва - си - ле - ньку, ти ма - ла я ди - ти - на,
 І - деш по - лем да си - вим ко - нем - а ди - ви - ти - ся ми - ло.
16. $\text{♩} \cdot 44; P433 = V66; P\{44\}44$
 І - шов брат з се - стро - ю тон - ко - ю клад - ко - ю. У - сі лу - ги зе - ле - ні - ют по ду - бро - ві, по ду - бро - ві.
17. $\text{♩} \cdot 433^2$
 А ми про - со сі - я - ли, сі - я - ли. Зе - льо на - я на - ша ду - бро - ва, ду - бро - ва.

Весняно-троїцький (кустовий) мелотип

18. $\text{♩} \cdot 46^2$
 Ой ти Трій - ца, ти хо - лод - на - я ро - са. Ой не хо - ди, моя ми - ла - я й бо - [са].

Весняно-купальський мелотип

19. $\text{♩} \cdot 54^2$
 Ма - лень - ка ні - чка вес - ня - но - чка. Не ви - спа - ла - ся На - та - ло - чка.
 Хо - ді - те, лю - ди. ди - ви - ти - са, Як бу - де ві - дима па - ли - ти - са.

Ключові мелотипи періоду жнив: трудовий «живо-голосіння» та ритуальний дожинковий

20. *rubato* V44³
 Ой ко - ти - вса ве - нок з по - ля, Ой ко - ти - вса ве - нок з по - ля, Та до па - на до по - ко - я.
21. $\text{♩} \cdot 43^2$
 Ой до кон - ца, жен - чи - ки. до кон - ца, Да пі - де - мо до - до - монь - ку за сон - ца.

Весільні ладові типи

22. $\text{♩} 553$ | Терцевий лад нейтрального нахилу
 Седь - мо, ма - мо - нько, по - ве - че - рай мо зо мно - ю. По - ве - че - ра - вши, да по - ді - лим - са з то - бо - ю.
23. $\text{♩} 6^3$ Квінтовий лад мажорного нахилу
 У са - ло - чку го - лу - бець гу - де. О, У са - ло - чку го - лу - бець гу - де. По сві - тли ці го - ло сок і - де.
24. $\text{♩} 446^2$ Квінтовий лад (b3, #4) з трьома опорами 5, 2, 1
 Ой ти ка - зав, кле - ну - ли - стонь - ку, що не бу - деш о - па - да - ти.
 Ой ти ка - зав, да мій ба - тень - ку, що не бу - деш од - да - ва - ти.